

Medvedík obyčajný (*Gryllotalpa gryllotalpa*)

Medvedík obyčajný je polyfágný škodca v Európe a Ázii. Patrí medzi hmyz. Za jeho prirodzený biotop sa považujú údolia riek a pobrežné lokality blízko vodnej plochy. Ide o vlhkomilný druh škodcu. Vyskytuje sa v ťažkých, humózných pôdach, kde je vyššia hladina podzemnej vody. Uprednostňuje hnojené a zavlážované polia. Dokáže prekonať aj vodné prekážky. Na povrch pôdy vylieza iba zriedkavo. Medvedík obyčajný má široké spektrum hostiteľských druhov, kam patria kapusta, reďkovka, paprika, rajčiak, baklažán, uhorka, tekvica, mrkva, cesnak, jahoda, sója, kukurica, slnečnica, zemiak, repa obyčajná, chmeľ, tabak, konopa, chryzantéma a niektoré okrasné cibuľoviny. Spôsobuje veľké straty v produkcii zeleniny. Najväznejšie poškodené bývajú výsevne záhony a čerstvo presadené sadenice.

Medvedík obyčajný požíra korene, hľuzy, kľúčiacie rastliny a aj drobné živočích, napr. dážd'ovky. Obhrýza podzemné aj spodné časti rastlín, pričom poškodené rastliny rýchlo vädnú. Ako charakteristický príznak môžeme pozorovať na povrchu pôdy chodbičky v podobe pásikov. Tunelovanie okolo koreňového systému rastliny vysuší okolitú pôdu, rastliny sú vystavené vodnému stresu a nakoniec odumrú. Ak je poškodená iba časť koreňového systému rastliny, rast je spomalený. Škodca sa živí počas teplých a vlhkých nocí.

Telo škodcu je dlhé 45-60 mm, na hornej strane hnedé, na spodnej strane bledej farby. Tykadlá sú kratšie a silné. Predné (silnejšie) chitinizované krídla sú menšie. Dosahujú polovicu dĺžky bruška. Ich tvar je trojuholníkový a je na nich sieť hrubších žiliek. Zadné krídla sú blanité s hustou sieťou žiliek. Prvý pár nôh je hrabavý, zvyšné dva páry nôh sú kráčavé. Veľkosť samčeka je 35-45 mm, samička je väčšia 40-50 mm. Hlavný výskyt imág (dospelých jedincov) je od začiatku mája do konca júla. Samičky po oplodnení vytvárajú v pôde hniezdo, do ktorého kladú 200-350 vajíčok, ktoré sú biele až žlté, 3-3,5 mm veľké, elipsovité. Kladenie vajíčok začína na konci mája a pokračuje do augusta. V skleníkoch a v pareniskách môže začať kladenie vajíčok už v marci. Hniezdo s vajíčkami je v hĺbke 10-40 cm a dosahuje veľkosť 6-10 cm. Rastliny, ktoré sa nachádzajú nad hniezdom, odumierajú. Larvy sa liahnu z vajíčok za 14-20 dní, sú belavé, neskoršie hnedastej farby, vyvíjajú sa cez 5 instarov. Živia sa organickými zvyškami alebo humusom a zostávajú v hniezde 3-4 týždne. Prezимуje larva 3 instaru alebo imágo v pôde v hĺbke 40-100 cm. Na jar sa larvy poslednýkrát zvliekajú a v máji dospievajú. V priebehu roka sa vyvinie iba jedna generácia škodcu.

Najvyššie škody vznikajú samičkami na jar, kedy pri príprave hniezda prehrýzajú korene rastlín. Ohrozené sú rastliny najmä v pareniskách, skleníkoch a záhradách. Poškodzuje aj poľné plodiny, kvety a trávniky. Niekedy môže zničiť až 50 % rastlín. Dokonca bolo zaznamenané poškodenie golfového ihriska týmto škodcom.

Preventívne sa odporúča vysádzať skôr väčšie ako malé sadenice, ktoré sú tolerantnejšie voči poškodeniu týmto škodcom. Zníženie výskytu burín, ktoré môžu kolonizovať polia a pôsobiť ako alternatívny zdroj potravy, môže tiež obmedziť rast populácie škodcu.

Mechanicky možno škodcu ničiť likvidáciou hniezd s vajíčkami alebo mladými larvami. Kontrolné opatrenia zahŕňajú hlboké kopanie na jeseň na zničenie prezimujúcich štádií a kyprenie pôdy v medziriadkových priestoroch do hĺbky 10 až 15 cm (dvakrát až trikrát koncom mája až júna) na zničenie vajíčok a lariev. Lokalitu hniezd prezrádzajú miesta uschnutých rastlín. Vajíčka a mladé larvy pod vplyvom slnečného žiarenia hynú. Sklenené, kovové nádoby s trochou vody či kvasiacej tekutiny sa môžu použiť ako pasce. Tie sa zakopú do pôdy na úroveň jej povrchu. Škodca ich neprelieza, ale padá do nich. Účinné sú v apríli a máji. Na začiatku mája sa odporúča rozmiestniť na pozemok kôpky konského hnoja, ktoré lákajú škodcu na kladenie vajíčok. Kontrola sa urobí približne za mesiac. Následne pri pozitívnej kontrole sa vajíčka zničia. Využiť sa môže aj metóda vykopania 0,5 m hlbokých jám, kde sa uloží hnoj (napríklad konský), kam škodca bude na jeseň zaliezať na prezimovanie.

Zalezení jedinci sa ničia rozhodnutím hnoja na povrch pôdy v zime alebo poliatím hnoja horúcou vodou.

Na biologickú ochranu možno využiť larvy *Stenaptinus* spp., ktoré sú známe ako špecializované predátory vajíčok tohto škodcu. Chrobák *Pheropsophus aequinoctialis* je široko rozšírený v rôznych krajinách a obýva brehy riek a iné vlhké miesta, ktorého dospelí jedinci sa živia týmto škodcom. V Severnej a Južnej Amerike sa našli hubové, prvokové, vírusové a bakteriálne patogény spojené s medvedíkom obyčajným. Najväčšiu pozornosť vedci venovali *Beauveria bassiana* a *Metarhizium anisopliae*.

Možno využiť aj chemickú obranu, ktorá sa uskutočňuje pomocou otrávených návnad. Prevarené zrná kukurice, pšenice alebo jačmeňa so slnečnicovým olejom a insekticídmi sa zahrabú do pôdy a na povrch pôdy sa rozhádzu listy šalátu a tie sú namočené do roztoku insekticídu. Návnady sa aplikujú cez mesiace apríl a máj. Pri silnom výskyte škodcu sa môže v letnom období použiť aj fumigácia pôdy prípravkom Basamid, ktorý je ale povolený iba pre profesionálnych používateľov.

Prirodzenými nepriateľmi medvedíka obyčajného sú rôzne druhy vtákov a drobných dravých hlodavcov (drozd čierny, škorec obyčajný, vrana obyčajná, krt obyčajný a jazvec obyčajný).

Ing. Maroš Lučaj
ÚKSÚP – OOR
04.12.2023